

Quod si duo media contraria sint, et neutrum dicat oppositionem ad vltimum finem, libertas contrarietatis ad liberum arbitrium necessaria est; quia mediorem electio seruato ordine finis ad essentiam pertinet libertatis: reperiturque hoc sensu in homine viatore, qui potest tam coniugalem statum, quam virginalem ex. g. eligere; atque vtrumque ad finem vltimum dirigere: reperitur et in Angelis, qui possunt contrarios motus corporibus imprimere, et sibi etiam inuicem obsistere: reperitur in Deo ipso, qui pro suo arbitratu humiliat, et exultat, percutit, et sanat, ducit ad inferos, et reducit.

Hinc libertatem aliam contradictionis Theologi adinuenerunt, quo absolutam libertatis nostrae essentiam exponerent. Quae vt a praecedenti distinguatur, non respicit posituae contraria, sed agere et non agere, velle, et nolle; et definitur libera potestas agendi, vel non agendi. Contingere tamen potest, vt voluntas ad vnam boni speciem determinata sit, ex. g. ad diligendum Deum; quomodo Beatorum voluntas determinata est, vt erat Christi Domini voluntas ante mortem, et nihilominus ad hunc vel illum actum indeterminata maneat. Qui enim Deum in se videt, immutabili necessitate ad illum amandum determinatus est; tamen sua poller libertate in ceteris actibus, qui circa obiecta indifferentia versantur, et ab illa caritate, a qua nequeunt deflecti, imperantur. Similiter Christus coelestem Patrem, quem necessario diligebat, libere orabat, libere etiam illi obtemperabat, dando corpus suum percutientibus. Promouit ita, et operatus es hominum redemptionem, cum potestate ponendi animam suam, ac perfectissima libertate. Verum illam libertatem, qua voluntas ad nullam speciem boni determinata est, libertatem specificationis Theologi appellare conueuerunt; aliam vero, quae ad aliquam boni speciem determinata est, non autem ad hunc determinate actum, libertatem exercitii. Atque vltimam hanc ad meritum sufficere ex eo constat, quod in huiusmodi actu reuera intercedat liberi arbitrii potestas, eiusdemque indifferentia, ac dominium.

CAPVT XXIV.

Novatorum peruersa dogmata circa hominis libertatem referuntur: eorundem obiecta dissoluuntur.

Existere iam pridem aliqui fatalis necessitatis adsertores, quum Philo-

losophi, tum Haeretici, et inter hos Manichaei. Horum autem errorem nedom aptasse, sed et superasse Nouatores videntur, Lutherus potissimum, et Caluinus. Primus enim, praeter alios ferme innumeros errores, dogmatizatus est, fuisse in hominibus post Adami culpam liberum arbitrium extinctum, vel amissum, adeo vt manserit res de solo titulo, vel titulo sine re. Insuper addens, nec per Dei gratiam posse hominem lapsum diuina seruare praecepta, et Deum praecipere nobis impossibilia. Fuit vero Martinus Lutherus (vt aliquid de illo dicamus) Apostata Ordinis Eremitarum S. Augustini Congregationis Saxoniae, Islebii in Mansfeldensi Comitatu natus anno 1483. Nullum ille non mouit lapidem, quo Christi Ecclesiam vastaret, variis editis voluminibus arrogantia, et errore plenis. Atque eo tandem impudentiae venit; vt excusso omni Religione, ac fidei iugo, vxorem duceret, Christoque eriperet Catharinam de Bore.

Lutheri autem erroribus affinia sunt Ioannis Caluini scita. Docuit siquidem, humanam voluntatem nullam habere mali, aut boni electionem, nec accepta gratia suae optionis esse, vel optemperare, vel obsistere; adeo vt instar brutorum sine aliqua libertate illa moueatur. Itaque in eo Lutherus et Caluinus consonant, quod liberum hominis arbitrium negarint, siue agendi, et non agendi facultatem: at in eo videntur discrepare, quod velit Lutherus illud esse velut quoddam inanime ac mere passiuè se habere: Caluinus vero concedere videatur, illud se mouere, atque vitaliter agere, et liberum etiam esse, si libertas coactioni opponatur: nam voluntatem sponte moueri dicit. Sed hoc dicere de vtroque hoc haeretico iure possumus: habere scilicet, illos diuersam faciem, sed caudam ad inuicem colligatam. Natus autem est Caluinus Nouioduni in Picardia ann. 1509. Scripsit adhuc iuuenis, atque annos natus 26. libros Institutionum congestis erroribus, et argumentis ex Melancone, Hyperio, Sarcerio, et Oecolampadio. Coepit posthac errores suos audacius disseminare, sacrarum imaginum cultum execrari, dies festos, tremendum Missae Sacrificium, Catholicae item Ecclesiae Dogmata, ac Traditiones. Quem sequuti auctorem post eius vitam sunt Theodorus Beza, alique. Sed haec pro nostro munere.

Obiecta modo in examen vocemus, quibus errores suos praemuniere. Sunt haec: I: sanctarum Scripturarum phrasés ita sunt accipiendae, vt nihil viribus humanis derur, et doceatur quid in nobis fieri possit, non quid ipsi efficere valeamus. Enim Ezequielis

xviii. legitur: „facite vobis cor nouum, et spiritum nouum.“ Solus autem Deus est, qui cor nouum, et Spiritum nouum operatur in homine, dicente eodem Propheta cap. xxxvi. „dabo vobis cor nouum, et spiritum nouum.“

Item ad Pphillip. ii. dicitur: „cum metu et tremore salutem vestram operamini; additurque: „Deus operatur in nobis velle, et perficere.“

Et Ioannis i. Epist. iii. „qui habet hanc spem, inquit, sanctificat se ipsum.“ Ergo Scripturis attestantibus eo tantum sensu liberum hominis arbitrium operatur, quia Deus in illo operatur.

II. Tametsi detur libero arbitrio quaedam actio, per quam extrinsecus sese medijs accommodat, quibus Deus hominis conuersionem operatur, in ipsa tamen conuersione libera voluntas nihil penitus agit. Sunt enim homines vt organica instrumenta, quae Deus pro suo libito tractat: nec aliter dicitur arbitrium hominis operari, quam dicitur Mosis virgam aquas manis diuisisse, Exod. xiv.

III. Proponitur nobis diuinorum mandatorum obseruantia appositae conditione *si volueris*, vt constat ex cap. xv. Ecclesiastici vers. xiv. Ex qua certe conditione non probatur liberum arbitrium.

Item: saltem in moralibus liberum arbitrium esse titulum sine re demonstrat Apostoli sententia in I. ad Corinth. Epist. his verbis expressa: „abundantius illis omnibus laboraui: non ego autem, sed gratia Dei mecum.“

IV. Non remanet arbitrium hominis sui iuris, neque dominium suorum actuum in eo relinquitur, quandocumque sub peccato est: at peccatores serui peccati sunt, et a Doemone captiui aguntur, dicente Scriptura Ioann. viii. „omnis qui facit peccatum, seruus est peccati.“ Ergo saltem in peccatoribus non reperitur assignata libertas.

V. Culpa primi hominis arbitrii libertatem fuisse peremptam plurimis in locis Augustinus tradidit: habet enim in Enchirid. ad Laurentium (1): „libero arbitrio male vtens homo, et se perdidit, et ipsum.“ Idem repetit frequentissime (2). At primi hominis libertas indifferentiae libertas erat: non ergo persistit haec in homine lapsa.

VI. Quod si persisteret adhuc haec libertatis indifferentia, locum

et

(1) Cap. 30.

(2) In Epist. ad Vitalem. Et de Ci-

uit. Dei lib. xiv. alibi,

et in hoc infirmitatis statu haberet illa peccati definitio ab Augustino tradita: „peccatum est voluntas retinendi, vel consequendi quod iustitia vetat, et vnde liberum est abstinere.“ Non valere autem definitionem istam in praesenti statu docet Augustinus scribens (3): „multum erras, qui necessitatem nullam putas esse peccandi, vel eam non intelligis illius peccati esse poenam, quod nulla necessitate commissum est. Si enim necessitas nulla peccandi est . . . quid patiebatur, quaeso, qui secundum vestrum sensum tanta mole pravae consuetudinis praemebatur, vt diceret; non quod volo, facio bonum, sed quod nolo malum, hoc ago?“ Ergo liberum iam non est homini a peccatis abstinere, sed necessario ille a cupiditatibus abripitur, dum peccata committit.

VII. Augustinus ipse censere videtur comparari absque libertate laudem, veramque iustitiam posse. Nam scribit (4): „nec dicere audeamus, ideo Deum non voluntatem, sed necessitatem habere iustitiae, quia non potest velle peccare.“ Et alio in loco (5): „neque enim tunc sine virtute viuemus, quando nobis concedetur, ne aliquando a Domino recedere possimus.“

VIII. Cohaeret a nobis tradita libertatis expositio cum Pelagianorum, Semipelagianorumque erroribus: atque quum Caluinum sententia nostra subuertimus, Pelagium non horremus.

IX. Solam libertatem coactionis sat, superque esse, vt nostrae voluntatis opus sit perfecte liberum, ac meritorium, et Sanctorum auctoritas, et Theologorum sententiae, exempla quoque, ac rationes probant. Nam primo tradit Augustinus (6): „voluntas, aut voluntas non est, aut libera dicenda est.“ Item (7): „voluntas nostra, nec voluntas esset, nisi esset in nostra potestate.“ S. Thomas autem, qui Augustini sensum omnibus perspectum magis agnitumque habuit, scribit (8): „libertas secundum Augustinum opponitur necessitati coactionis, non autem naturalis inclinationis.“

Secundo: ipse Angelicus Doctor docet (9): „quod naturalis necessitas secundum quam voluntas aliquid ex necessitate velle dicitur, vt felicitatem, libertati voluntatis non repugnat.“ Et in Sententiaris (10): „liberum arbitrium Christi, docet, etiamsi dereminarum ad vnum numero, sicut ad diligendum Deum, quod non

Tom. III.

V

„fa-

(3) Lib. i. Oper. Imperf.

(4) De Nat. et Grat. cap. 46.

(5) Lib. v. Oper. Imperf.

(6) Enchirid. cap. 105.

(7) Lib. iii. de lib. arb. cap. 3.

(8) Quaest. xxii. de Verit. art. 1.

(9) In III. Dist. 8. art. 2.

(10) Quaest. x. de Potent. art. 2.

„facere non potest, tamen in hoc non amisisse libertatem, aut rationem laudis, siue meriti, quia in illud non coacte, sed sponte terendit, et ita fuit actus sui dominus.“ Etiam Scorus hoc tenet, docens, actum visionis beatificae in Christo meritorium fuisse, et voluntatem semper habere modum sibi proprium caussandi libere, a naturali operatione distinctum. Docent id ipsum Scholae Doctores, liberum arbitrium describentes per solam libertatem a coactione, quorum loca obuia cuique sunt.

Tertio: confirmant idem exempla. In Deo enim veram esse libertatem, qui negaret, impius illi illic haberetur. Ille vero se ipsum amat necessario; atque Pater, et Filius naturaliter sunt vnum Spiritus Sancti principium. Christus deinde nobis redemptionem promeruit, etiamsi peccare non posset. Nos quoque libere felicitatem amamus, quam odio habere non valemus.

Quarto: suffragatur his omnibus ratio. Libertas etenim proprietatis rationalium est, ac mentis perceptionem comitatur: erit igitur perfectior libertas, quo perfectior cognitio erit: at perfectiorem eam cognitionem esse, quae immutabilis est, quaeque ab errore libera, exploratum omnibus, certissimumque est. Deinde: vtramque libertatem, et indifferentiae, et a coactione, verae libertatis participare naturam, id suadet, quod Theologorum nullus earum mentionem facit tamquam duorum, in quae diuiditur nomen hoc *libertas*.

Igitur siue Patrum auctoritas consulatur, siue Theologorum sententiae, siue demum exempla ipsa, ac ratio, euincitur, sat esse, vt opus sit perfecte liberum, ac cum merito patratum, vt libera a coactione voluntas nostra sit. Haec Calvinistae cum Lutheranis obliunt.

Itaque ad primum respondemus: hoc tantum ex facta Scripturarum collatione demonstrari, quod vltro nos fatemur, ac credimus nempe, prima operum bonorum principia ei tribuenda esse, a quo est omne datum optimum; Deumque nos praemouere ad opera huiusmodi exercenda: nec tamen disiungenda penitus ab illis nostrae libertatis cooperatio. Audiatur Augustinus dicens (11): „ideo enim haec et nobis praecipiantur, et dona Dei esse monstrantur, vt intelligatur, quod et nos eadem faciamus, et Deus facit, vt illa faciamus; sicut per Prophetam Ezechielem apertissime dicitur, ego faciam vt faciatis. Locum ipsum Scripturae fratres carissimi atten-

,, di-

(11) De Praed. Ss. cap. 21. Ezequielis verba exponens.

„dite, et videbitis illa Deum promittere se facturum, vt faciant, quae iubet vt fiant.“ Et haec est omnium Scripturae locorum intelligentia. Vnde concludendum, liberum hominis arbitrium a Deo motum bona opera efficere, licet a Deo eorum operum sit principium.

Secundum argumentum sane ineptissimum est. Sunt enim creaturae omnes Supremi Opificis instrumenta, ab eoque omnes mouentur: quoniam vero lege? Hac scilicet; si determinatae illae sunt, determinate mouentur; si autem liberae, libere mouentur. Hinc Leo Magnus dicit (12): „lapides rationabiles sumus, et viua materies: sic nos Auctoris nostri extruxit manus, vt cum Opifice suo etiam ei, qui reparatur, operetur.“

Tertium, potius quam argumentum, insana cauilatio Lutheri est. Nam conditio illa *si volueris* non ad praecceptum, sed ad mercedem spectat. Quin, praeter innumera alia loca Scripturarum, absolute liberi nostri arbitrii adseritur potestas in ipso Ecclesiastici loco, vbi dicitur: „reliquit in manu consilii sui, et apposuit ignem, et aquam.“ Quemadmodum ergo insanire dicendus foret, qui diceret surdo: narrabo tibi lepidam historiam, si volueris audire; ita et insanire Lutherus, sic arguens, dicendus est. Itaque propositiones hae conditionatae ex duabus integrantur, quarum postrema habet a priori vel necessitatem, vel contingentiam. Ita dum dicimus: „si homo est, rationalis est,“ necessariam proferimus enunciationem; dum vero dicimus: „si auis fuero, volabo,“ rem impossibilem pronunciamus. Quum ergo impossibile omnimode sit diabolum Deum esse, ideo hac propositione: „si Diabolus erit Deus, adorabitur“ res impossibilis enunciat: quoniam vero possibile est nos velle praeccepta seruare, propterea hac propositione: „si volueris, seruabis“ praeccepta, res possibilis affirmatur.

Ad quartum dicimus: peccatores seruos, atque captiuos dici, non quod Diaboli voluntate in malum indeclinabili necessitate compellantur, sed quoniam Dei mandata pessundantes continuo, vel frequentissime, prauis suggestionibus adsentiantur: nec insuper respiciunt, nisi Deus eisdem gratiam conferat, quam dura corda non respuunt. Et hoc sensu intelligenda sunt ea Paulli II. ad Thimoth. verba „ad voluntatem ipsius,“ scilicet huiusmodi peccatores poenitentiam acturos, si Deus efficacem gratiam illis voluerit elargiri. Quae sane intelligentia ex ipso Apostoli scopo deducitur.

V 2

Quin-

(12) Serm. v. in Quadrag.

Quintum vt soluatur, sic Augustini mentem interpretamur. Docet ille, primi parentis peccato perisse libertatem a peccato, et a miseria; seu robustam illam potestatem habendi plenam cum immortalitate iustitiam, et originariam arbitrii perfectionem, nulla carnis aduersus spiritum pugna labefactatam. At non docuit vniquam ille, Adamo peccante deperditam libertatem ab antecedenti necessitate, et naturalem voluntatis facultatem agendi, vel non agendi, qua potest se ipsa mala quaelibet deliberate patrare, et per gratiae adiutorium etiam bona, sua inquam electione, ac deliberatione, proindeque potestate, dominio, atque plenissima libertate. Et hanc esse Augustini mentem, praeter alia plurima, haec, quae contra Pelagianos scribit, euidenter demonstrant. „Quis autem nostrum, inquit, dicat, quod „primi hominis peccato perierit liberum arbitrium de hu mano gene- „re? Libertas quidem perierit per peccatum, sed illa quae in Para- „diso fuit, habendi plenam cum immortalitate iustitiam, propter quod „natura humana diuina indiget gratia, dicente Domino, si vos filius „liberauerit, tunc vere liberi eritis: vtique liberi ad bene, iuste- „que viuendum.“ Habet similia passim.

Sexti haec solutio esto: valet et in hoc infirmitatis statu tradita ab Augustino peccati definitio, cum duplici hac exceptione; quod nempe non comprehendatur in ea peccatum originale, a quo liberum non est abstinere his, qui origine ex Adamo descendunt; et quod in peccatis actualibus non est libertas illa sana, qua primus hominum cecidit. Ita exponendam Augustini mentem esse liquet ex his quae ipse scripsit (13): „multa quippe sunt, ait, quae agunt „homines mala, a quibus liberum est abstinere, sed nulli tam libe- „rum est, quam illi fuit, qui Deo suo, a quo erat conditus rectus, „nullo prorsus vitio deprauatus, adstabat.“

Nec obsunt huic responsioni alia Augustini loca ab aduersariis obiecta. Primum enim Augustini responsio est Iuliano obicienti nullum dari peccatum originale, quum illud paruuli vitare non possint suamet libertate. Ait ergo necessariam quidem libertatem esse ad peccata actualia; ad originale autem satis esse, quod liberum esset originaliter, hoc est, primi hominis voluntate, in quo omnes praecontinebantur. Consulatur Augustinus ipse lib. 1. contra Iulianum (14).

Secundum, quod adducitur, quamfacile soluitur varia peccati acceptione praemissa. Nam accipitur quandoque illud pro macula, quae

(13) Lib. 1. Oper. Imperf.

(14) Num. 47.

animam foedat, qualiter Matth. vi. debitum appellatur; quandoque etiam pro peccati poena vt Gen. xix. et Psalm. vii; nonnumquam pro vitio et mala habitudine ad peccandum, iuxta illud Paulli ad Rom. vii. „nunc autem iam non ego operor illud, sed quod habitat in me, „peccatum.“ Demum accipitur peccatum pro sacrificiis et oblationibus, quo sensu dicitur in Osee cap. iv. „peccata populi mei commedent.“ Ergo Augustinus vbi de peccato originis disputat, affirmat peccatum vere, et proprie esse, quamuis necessitate quadam trahatur, quoniam ad peccatum huiusmodi, quod simul poena peccati est, sat est liberum fuisse Adamo, a cuius voluntate descendit. Loquens vero de ignorantia, et peruersa cupiditate, quae nobis necessariae sunt, et in regeneratis manent, peccata esse dicit, quia et peccati poena sunt, et ad peccatum inclinant; et hoc sensu peccatum, quod nobis liberum non est, appellat Augustinus vim mali, quod originaliter trahitur. Comparet autem ad peccata, in quae libere prolabimur, cogit nos cupiditas, vt Augustinus ait (15), non quidem proprie, sed moraliter, quatenus ob vehementiam prauae inclinationis facile arbitrium succumbit, nisi gratia succurrat; ac etiam quatenus ob inseminatam concupiscentiam nequit peccata omnia absque gratia speciali vitare; quamuis nulla in peccati admissione necessitate comprimatur. At quando iustitia ignoratur, peccatum vtique voluntarium est, si possit, debeatque dispelli ignorantia; sed si omnino illa inuincibilis est, nullum aderit peccatum, nisi, vt dicit consuevit, materiale. Hanc esse Augustini sententiam ipsius dicta restantur. Paucula damus. „Non tibi, ait, deputatur ad culpam, „quod inuitus ignoras, sed quod negligis quaerere, quod ignoras.“ (16) „Ad agonem, inquit, interim manet, non sibi ad illicita consentientibus nihil omnino nocitura.“ (17) Et: „ipsa desideria vitiosa, quibus si non consentitur, nullus peccati reatus contrahitur.“ (18) Item: „quid enim peccatum operatur nolentibus nobis, nisi sola illicita desideria? Quibus si voluntatis non adhibetur assensus, mouetur quidem nonnullus affectus, sed nullus ei relaxatur effectus.“ (19) Non est ergo iuxta Augustinum, peccatum illud, cui reatus, et puniatio coniunguntur, quidquid mali ignorantia inuincibili facimus; licet peccatum tale sit, quod est naturae

vi-

(15) Lib. 1. Retract. cap. 15.

(18) De Peccat. Orig. cap. 4.

(16) Lib. 111. de lib. arb. cap. 19.

(19) Enarrat. 3. in Psalm. 118.

(17) Lib. 2. de Peccat. mer. cap. 4.

vitium, peccati poena, et peccatorum incitamentum. Et hac doctrina reliqua expediuntur.

Septimo hoc pacto occurrimus: dicimus, voluntatem diuerso motu ferri in suum finem, diuerso et in media; in illum quidem naturali instinctu, et cum libertate a coactione, quam Augustinus libertatem immutabilis voluntatis appellat (20): in media vero domino, electione, et libertate indifferentiae, quae ab eodem Augustino liber ad faciendum, et ad non faciendum animi motus dicitur (21). Dicimus praeterea duplex virtutis genus esse distinguendum: nempe, vnum, quod versatur immediate circa beatitudinem, quam nemo odisse potest; alterum, quod in mediis ordinata electione sistit ad ipsam beatitudinem consequendam. Hinc ad primum respondemus, Augustinum de natura et gratia loquentem id euertere, quod Pelagius contexebat, scilicet priuari deliberatione quidquid naturali necessitate constringitur. Quod falsum demonstrat hoc duplici exemplo: nos, inquit, beati esse nolle non possumus, et tamen pertinet ad voluntatem nostram, quod volumus esse beati, id est, liberi sumus a coactione in beatitudine appetenda, et liberi a necessitate in seligendis mediis ad beatitudinem conducentibus. Similiter, Deus non potest velle peccare, et nihilominus pertinet ad illius voluntatem habere iustitiam, qua ipse iustus est, et liber a coactione est iustitiam amando, et quoque liber a necessitate largiendo, aut subtrahendo gratiam, qua nos iustos facit. Hinc sine potentia deflectendi ab ultimo fine libera mediis electio consistit; neque ad libertatis essentiam pertinet posse peccare.

Adhaerere autem in Patria Deo immutabiliter per charitatem, laus quidem est, sed non meritum. Ipsa etiam finis assequutio virtutis dicitur, quoniam in mediis electione, dum in finem vltimum ordinantur, virtutis splendor elucet. Insuper virtutem, cuius ope finem assequimur, libertate flexibili adquiri his verbis Augustinus docet (22): »non ergo aliter esset virtus in nobis, nisi voluntatem malam virtutis merito accedere nobis debuit virtus maior in praemio, vt »malam voluntatem sic non haberemus, vt nec habere possemus.«

Ad octauum respondemus lepidissimis his Augustini verbis (23):

»liq

(20) Lib. vi. Oper. Imperf. cap. 12. (21) Lib. 2. de Nupt. et Concup.
(21) Lib. 1. Retract. cap. 15. cap. 3.
(22) Lib. v. Oper. Imperf.

»liberum itaque in hominibus esse arbitrium vtrique dicimus; non »hinc estis Coelestiani, et Pelagiani: liberum autem quemquam esse ad agendum bonum sine adiutorio Dei, et non erui paruulos »a potestate tenebrarum, et sic transferri in regnum Dei, hoc vos »dicitis; hinc estis Coelestiani, et Pelagiani. »Quid obtendis ad fallendum communis dogmatis tegmen, vt operas proprium crimen, »vnde vobis inditum est nomen, atque vt nefario vocabulo terras »imperitos?« Eandem itaque libertatis notionem licet Pelagiani cum Augustino admitterint, contenderunt tamen liberum vnumquemque esse sine gratiae adiutorio ad bonum agendum; in quo ab Augustino refelluntur.

Nonum argumentum ex multis integratur: hinc ordine soluendum. Itaque ad primum Augustini testimonium responderet, voluntatem sic acceptam, vt a natura contradistinguitur, numquam nisi liberrime velle; at vt natura est, seu vt naturali instinctu in finem vltimum fertur, velle necessario. Et quidem, si quod alicui voluntarium est, sub illius dominio, ac potestate foret, non diceret Augustinus (24): »quum potestas datur, non necessitas imponitur.« non scriberet S. Thomas (25): »electionem non esse de fine, sed »de his quae sunt ad finem; vnde appetitus vltimi finis non est »de his, quorum domini sumus:« non damnasset Ecclesia lxvii. B. ii. propositionem, nempe: »homo peccat, etiam damnabiliter, in eo »quod necessario facit.« Licet ergo necessitate beatitudinem appetamus, quoniam naturali instinctu non possumus nolle esse beatis nihilominus eligimus cum indicii indifferentia hoc, vel illud medium ad Beatitudinem assequendam. Atque haec voluntatis libertas, vt ad finem vltimum fertur, violentiae dumtaxat opponitur; sed arbitrii libertas, quae est circa mediis electionem, etiam necessitati contrariatur. Explicantur hoc pacto cetera Augustini dicta ab aduersariis obiecta.

Ad reliquos autem Patres intelligendos, exponendosque dicendum: quod dum libertatem illi per spontaneitatem describunt, vel inadaequatam libertatis definitionem tradunt; vel coactionem nedum pro violentia, quam a causis extrinsecis interdum patimur, accipiunt, sed etiam pro necessitate, cui voluntas subiecti potest inretrius; vel tandem nobis voluntatem delineant, quatenus instinctu naturali ad vltimum finem fertur, non vt pro suo arbitratu media ad fi-

(24) Lib. 1. Retract. cap. 22. (25) Prima Parte, quaest. 82. art. 1.

finem assequendum eligit. Hac responsione generali quaecumque ab aduersariis obiciuntur, soluta sunt.

At quod ad S. Thomam attinet, miramur adeo confidenter eius grauissimam auctoritatem pro sententia nobis contradicente usurpari. Quid enim ille docuit? Scilicet Christum reapse promeruisse, quoniam operatus est non coacte, sed sponte (26)? Fateamur equidem. Sed ipse sese exposuit scribens (27): »dicendum quod liberum arbitrium Christi non erat determinatum ad vnum secundum numerum, sed ad vnum secundum genus; scilicet ad bonum, quia ad malum non potest.« Ergo sensus verborum S. Thomae est, quod tametsi Christus non poterat peccare, et a fine ultimo, in quem sola libertate spontaneitatis ferebatur, deflectere, promeruit tamen, quoniam libertas exercitii absque specificationis libertate stat, ac cum determinatione finis stat deliberatio, et electio erga media.

Verum consulendus Arg. Doctor, legendaque eius verba in Summa Theologica, vbi omnem ambiguitatem, sinistramque de suo sensu intelligentiam tollit (28).

Hinc corruunt exempla omnia in argumentum ducta. Siquidem Deus se ipsum diligendo; Pater item et Filius Spiritum diuinum spirando; Beati quoque summo bono adhaerentes; homo tandem Beatitude amando, nullam patiuntur necessitatem, et liberi sunt naturae libertate, qua voluntas in finem fertur; non electionis libertate, qua media respicit: haec vero libertas, non illa, liberi arbitrii essentiam constituit.

Qua insuper doctrina rationibus vltimo loco positis occurrimus. Ad primam autem dicimus: libertatis diuisionem in libertatem a coactione, et libertatem indifferentiae non esse diuisionem libertatis arbitrii, sed voluntatis, vt fertur in finem sibi debitum absque vlla violentia, et vt media ad illum sine necessitate conducentia eligit. Arbitrium autem libertatem suam in mediorem electione exercet; trahitur etenim in finem naturae instinctu; qui quidem liber dicitur, quatenus inuitus non est, sed a voluntate exoritur.

Secundae rationis solutio est: ratio voluntatem antecedit, quoniam vt habet commune proloquium, nihil est volitum, quin praecognitum; vnde libertas rationabilium proprietas est. Itaque quemadmodum voluntas naturaliter trahitur in summum bonum, si intuitu-

(26) Lib. 3. Sent. Dist. 18.

(27) Ibidem ad 5.

(28) Tertia Parte, quaest. 18. art. 7. in corpore.

tuitiue illud videatur, in reliqua vero bona trahitur indifferenter: ita intellectus apprehendere nequit in bono illo summo, et per lumen gloriae proposito aliquam mali speciem, quae in ceteris quibuscumque bonis potest deprehendi. Hinc ratio accepta vniuersaliter infert motum animi voluntarium, non liberum: vt enim liber sit debet a ratione iudicium indifferens prodire. Igitur cum notitia perfectiore stat perfectior libertas, quatenus ex mediis indifferenibus eliguntur absque erroris periculo, quae ab ordine finis non deflectunt. Ast verbosi nimis in his soluendis fuimus; non tamen volentes, sed ipsa rerum natura cogente.

LIBER VI.

Diuinae gratiae effectus considerat.

CAPVT I.

Praecipuum gratiae effectum, videlicet sanctitatis ornatum, designat, atque tuetur.

Gratia sancificans, seu habitualis, donum est animae intrinsecum, et ex speciali Dei dilectione descendens.

Docent nos hanc veritatem Scripturae. Dicitur enim i. Ioann. iii. »omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quoniam semen ipsius in eo manet, et non potest peccare, quoniam ex Deo natus est.« Et Apostolus ad Eph. iv. dicit: »renouamini autem spiritu mentis vestrae, et induite nouum hominem, qui secundum Deum creatus est in iustitia, et sanctitate veritatis.« Super quae verba Augustinus scribit (1): »quomodo renouari dicimur, si non hoc accipimus, quod perdidit primus homo? Hoc plane recipimus secundum quandam modum, non immortalitatem corporis recipimus, quam non habuit homo: sed accipimus iustitiam, ex qua per peccatum lapsus est homo.« Idem Apostolus ad Rom. v. habet: »sicut per inobedientiam vnus hominis peccatores constituti sunt multi; ita et per vnus obedientiam iusti constituuntur mul-

Tom. III.

X

»ti.

(1) Lib. vi. de Gen. ad lit. cap. 24.